

EYÜP SULTAN CAMİİ VE YAKIN ÇEVRESİ

Prof. Mimar NEZİH ELDEM

1921'de İstanbul'da doğdu. 1944 yılında Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl Yüksek Mühendis Mektebi Mimarlık Bölümüne röleve ve serbest resim dersleri öğretmenliğine atandı. 1952'de gittiği Milano'da iki yıl, Mimar Giò Ponti'nin Mimarlık Fakültesi'ndeki dersleri ile bürosunda mimari projelendirme ve endüstri ürünleri tasarımı çalışmalarına katıldı. 1954'te doçent oldu. İTÜ'de Mimari Proje stüdyosunda sayısız mimar yetiştirdi, çeşitli derslerin sorumluluğunu aldı. 1962'de profesör oldu. Mekân örgütlenmesi ve Donatım Kürsüsü'nün başına getirildi. 1988'de emekli oldu, ancak, İTÜ'deki öğretim çalışmalarını halen sürdürüyor. 1985-1987 Eyüp Merkezî Alan Düzenlemesi [Eyüp Belediyesi'nden M. Yılmaz- F. Ensarî ile], yine UNESCO Uluslararası kampanyası çerçevesinde Eyüp Merkezî Alan İyileştirme ve Yenileme Planı ve onunla bütünleşik binalar ölçeğindeki pilot projeleri tasarladı. Mimarlar Odası, "Ulusal Mimarlık Ödülü" (Siman Ödülü)'nü aldı (1998).

*Eyüp Sultan Camii
arkası Bostan İskelesi
sokak.
(Eyüp Belediyesi
Arşivi'nden)*

Eyüp İlçe Belediyesi Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü sorumluluğunda 1985 yıllarında ana yerleşim kararları ele alınarak üniversite gönüllü katılımı ile sürdürülen planlama ve projelendirme çalışmaları yıllar önce taktik edilerek yasal geçerlilik kazanmasına karşın uygulama şansına sahip olmamıştır. Gerçek yaşamsal senaryolara dayanılarak kentsel mekandan ötede binalar boyutunda geliştirilmiş bu birikime karşın Eyüp Sultan'ın Kaybettiği bu zaman bugün yine aynı bütünlük içerisinde tekrar geliştirilen uygulama projeleri ve programları ile geri kazanılmak istenmektedir. Eyüp Sultan'ı ufulanmışlıktan ve ihmal edilmişlikten kurtararak çağdaş, düzeyli ve sağlıklı bir tarihsel ve işlevsel bakımlılığa ulaştırmak için yoğun bir projelendirme ve daha da önemlisi, her alanda uygulama çalışması sürdürülmektedir. Evrensel üne sahip yoğun tarih ve değerleri ile tüm İstanbul'un ülkemiz ve dünya insanlarının paylaştığı kültürel ve rekreatif özellikleri ile bir "hac" yeri olarak çok sık ziyaret edilen, sayısız anıtsal yapı, külliye, birbirleri ile ilgili çok sayıda ve önemde kültürel ve tarihi mirasın yer aldığı bu önemli

yerleşmenin, özellikle Eyüp Camii ve Meydan Yakın çevresinde öncelikli uygulama alanı olarak hızlı ve ayrıntılı bir projelendirme ve uygulama çalışması üretilmektedir.

Hatalı olarak açılan ve Eyüp Sultan Camii Meydanı'na kadar saplanan bulvar, yeni düzenleme içinde "ARASTA" adıyla inşa edilen bir çarşı kompleksi ile kesilerek Ana meydana takılı yeni bir meydan yaratılmaktadır. Bu meydan "Arasta Kasrı" adı verilen kanadın altından girilmektedir. Ayrıca Arasta Kasrı altında yer alacak "gündüz oteli" fonksiyonları içinde çeşitli hizmetlere sunulacak bölgeler olacaktır. Burada yol altındaki ya alt geçide ve avlu altındaki otopark geçilebilir.

Eyüp'te uygulamasına devam edilen yayalaştırma bağlamında yol kaplamaları ve aydınlatmaları, mezarlıklar ve istinat duvarları restorasyonları dışında Hükümet konağı ve Meydanı, Nikah dairesi ve toplantı binası, kat otoparkları, kurban kesim yeri, oyuncakçılar çarşısı çocuk teknoloji müzesi, müzik pavyonu, Tarihi Müzisyenler Kahvesi, Hamam, Kukla tiyatrosu Fuar ve Kongre tesisleri, kürek sporları tesisleri... bir kısmının uygulaması başlamış, bir kısmı başlamak üzere olan proje ve düzenlemelerden sadece bir kısmıdır. Bu

lamalarla Eyüp Sultan'ın çehresi kısa zamanda çok değişecektir.

Bütünü ile İstanbul'a ve özellikle sit alanlarına yapılan en büyük kötülükler 1950 li yılların sonunda ki sözüm ona irnar hareketleri ve açılan bulvarlar ile yapıldı.

Bu konuda en ciddi zararı merkezi doğru hoyratça inen ve saçlı Abdülkadir Mescidi'ne saplanan (bulvar) ile Eyüp sultan görmüştür. Bizim, 80'li yılların başında yaptığımız proje ile bulvarın bu kısmının ana meydandan kopuk canlı bir meydancık haline getirilmesi ve yiyip içme, alışveriş gibi bütün karmaşanın kutsal ana meydandan emilmesi sağlanma istenmektedir.

Nitekim bugün tuvaletler dahil pek çok işler düzeyli bir kentsel ve mimari çevre bütünlüğü içinde büyük ölçüde gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmektedir.

Tarihi mekansal kurguyu incelediğimiz zaman Eyüp Camii önünde bir yapı adasının kaldırılması ve önemli bir çeşmenin yok edilmesi bahasına yaratılmış olan mevcut meydanın bile, bir imarlık ayıbı olduğunu yazık ki bugün pek çok mimara ve tasarımcıya bile anlatabilmek kolay olmuyor. Oysa camiye deniz yolu ile ulaşan yolların, nasıl bu kapılarda sonlandığını, açık büyük mekan olarak cami bünyesi içindeki ana avlunun boyutları ile ağaçları ile nasıl etkileyici olduğunu çocukluğumdan hatırlıyor ve bugünkü anlamsal kayıp için üzülüyorum.

Türk mimarisinde hiç bir cami bir meydan üzerinde değildir. Camiler ve külliyesi geometrik yapılanma kurguları ile piramidal yükselişleri ile kültürel egemenliğin taş ve kurşun malzemeleri ile kalıcılığın simgesidifler. Faniliğin, geçiciliğin vurgulandığı, ahşap malzeme ve kişiselliği vurgulayan gölgeli parçalılık ve kırıklıkları ile evler topluluğuca kucaklanmışlardır. Onlar üzerinde yükselerek sadece uzaktan silüette algılanırlar. Yaklaşırken bütünü gördüğünüz mesafeler asla yaratılmamıştır.

Cami, bir sokak köşesinden bir minaresi ile ansızın karşınıza çıkar.

Kesinlikle ifade etmek zorundayım: lütfen itimat buyrulsun ki, son olarak gündemde olduğunu öğrendiğim temenni yani 61 ve 347 numaralı yapı adalarının yıkılarak meydana katılması temennisi, Eyüp Sultan'a Bulvar bağlantısı, sahil yolu gibi yanlışlara bir yenisinin eklenmesi demektir.

Kaldı ki bu adalar, Kurullarca Meclislere tasdikli, detaylı imar kararlarının parçalarıdır. 347 numaralı yapı adasının hemen tamamı Anıtlar Yüksek Kurulu'nca tescilli yapılardan oluşur. 1/50 inşaat ve restorasyonu projeleri ruhsat için beklemektedir. 61 sıra numaralı adası ise yedi sivil mimari örneği kültür mirasını içermektedir.

Özellikle bunlardan biri 1883 tarihli kitabesi ile Eyüp ilçesi'nin bugün de işleyişini sürdüren son derece değerli, en eski sivil mimari örneğini oluşturan tarihi "fırın" dır. Öteyandan 2600 m² lik yapı adasında bu fırına bağlı mülkiyet olarak toplam 1400 m² yapı alanı vardır.

Buna ilişkin mimari projeler de hazırlanmıştır. Bu ada Eyüp merkezi alanında her sokağa çıkış veren, tek parsel, en derin yapılaşmaya olanak sağlayan tek yapı adaşdır. Eyüp ilçesinin ufalanmışlığı düşünülürse bu vazgeçilmez bir özelliktir.

Öteyandan bu ada ve gerisine dolanan 347 numaralı ada kaldırdığında cılız bir iç yol olarak Durak sokağı Üzerinde arka çizgileri meydan üzerine cephe veren parseller, son derece az derinlikli ufalanmış elverişsizliklerin çözümsüz koşullarını gündeme getirecektir.

Kaldı ki sözü edilen tarihi kültür varlıklarının, hiçbir kültürel ve işlevsel mesnedi olmayan bu temenninin gerçekleşmesi uğruna yok edilmesini kabullenecek bir Kurul, bilimsel bir kurum ve kamuoyu düşünülemez.

İtimat buyrulması temennisi ile saygılar sunarım.